

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1937/1-VIII/10 24.12.2009. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој II редовној седници, 24.12.2009. године – на основу чл. 211. став 1. алинеја 14. и члана 256. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ЈУГОСЛОВЕНСКО-МАЂАРСКИ ОДНОСИ 1953-1956, докторанда Катарине Ковачевић.

За ментора је одређен проф. др Љубодраг Димић.

<u>Доставити:</u> 1х Универзитету у Београду 1х Стручном сараднику за докторске дисертације 1х Шефу Одсека за правне послове 1х Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
--	--

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/1665
(број захтева)
13.01.2010.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Југословенско-мађарски односи 1953-1956

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Катарина (Михаило) Ковачевић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања: 1985.

Назив мастер рада кандидата: Hungarian Refugees in Yugoslavia

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: Средњоевропски универзитет,
Година одбране мастер рада: 1994. Будимпешта

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 24.12.2009.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Весна Димитријевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

PREDLOG TEME DOKTORSKE DISERTACIJE

Jugoslovensko-mađarski odnosi 1953-1956

Predmet istraživanja

Bilateralni odnosi Jugoslavije i Mađarske su od nastanka ovih država bili obeleženi teritorijalnim pitanjem i pitanjem položaja etničkih manjina. Na širem spoljnopoličkom planu Jugoslavija i Mađarska su imale ograničeno delovanje interesima velikih sila, što je uopšteno neminovna sudbina svih malih naroda i država. Stoga je u njihovim vezama tokom XX veka bilo dosta oscilacija, često su bivale u političkoj suprotnosti, ali su kao susedne države imale veoma razvijene bilateralne odnose, kao što je to pre skoro četrdeset godina konstatovao istoričar Vuk Vinaver, istraživač njihovih odnosa u međuratnom periodu. Predmet istraživanja ovog rada je razvoj jugoslovensko-mađarskih odnosa od početka normalizacije odnosa Jugoslavije sa Istočnim blokom 1953. do stabilizacije prilika u Mađarskoj nakon Revolucije 1956. godine.

Kada je u pitanju jugoslovenska spoljna politika posle Drugog svetskog rata uočljivo je da su jugoslovensko-sovjetski odnosi i stav jugoslovenskog vođstva prema ideološkim postavkama prve zemlje socijalizma neminovno određivali odnose Jugoslavije sa ostalim socijalističkim zemljama. U prvoj posleratnoj deceniji odnosi između Jugoslavije i zemalja Istočne Evrope prošli su kroz nekoliko krajnje polarizovanih faza. Tesna saradnja Jugoslavije i SSSR u godinama neposredno po završetku rata (1945-1947), dirigovana ideološkom bliskomću dve komunističke partije, inicirala je izuzetno prijateljske odnose sa zemljama sličnog ideološkog opredeljenja. Ali, kasniji drastičan jugoslovensko-sovjetski raskid (1948) doveo je do potpunog prekida odnosa Jugoslavije sa zemljama narodne demokratije, što je povremeno praćeno krajnje agresivnom propagandom protiv Jugoslavije u medijima tih zemalja i učestalim incidentima u graničnim delovima prema susednim komunističkim zemljama (1949-1953). Tek posle smrti J. V. Staljina, jednog od dvojice glavnih aktera u sukobu Jugoslavije sa Informbiroom, počeli su se stvarati uslovi za postepnu normalizaciju odnosa sa Sovjetskim Savezom, a time i sa ostalim zemljama Istočnog bloka.

Jugoslovenska politička teorija i praksa, čiji su novi temelji u međunarodnim odnosima postavljeni početkom pedesetih godina prošlog veka, imala je poseban uticaj na druge socijalističke zemlje. Pojedininim, kao što su Mađarska i Poljska, služila je i kao primer koji je trebalo slediti u pogledu liberalizacije društva i osamostaljivanja na spoljnopoličkom planu u odnosu na Sovjetski Savez.

Zbog blizine, intenzivnosti i sadržajnosti kontakata jugoslovensko-mađarski odnosi od 1953. do 1956. godine privlače posebnu pažnju istraživača. Razvoj ovih odnosa bio je u uskoj vezi sa procesom unutrašnjeg razvoja Mađarske, sa pokušajem promena koje su želeli da ostvare Imre Nađ, predsednik mađarske vlade 1953-1955, i njegovi politički istomišljenici. Mađarska je, posle Sovjetskog Saveza, bila prva komunistička zemlja koja je inicirala normalizaciju odnosa sa Jugoslavijom. Tokom druge polovine 1953. godine ponovo su uspostavljeni diplomatski odnosi i razmenjeni ambasadori. Nestalo je tenzije na jugoslovensko-mađarskoj granici. Ustanovljena je robna razmena 1954. godine, a regulisana su i neka pitanja vezana za železnički i rečni saobraćaj. Ipak, najznačajnije za budući razvoj bilateralnih odnosa bilo je obustavljanje antijugoslovenske kampanje krajem 1954. godine. Ovi koraci ka normalizaciji bilateralnih odnosa inicirani su novim sovjetsko-jugoslovenskim približavanjem i postojanjem dve koncepcije mađarskog unutrašnjeg razvoja (I. Nađ vs. M. Rakoši), koje su se javno sukobile na Martovskom plenumu Centralnog komiteta Mađarske partije trudbenika (zvaničan naziv Komunističke partije Mađarske) 1955. godine. Pobeda

struje Mačasa Rakošija, vođe Partije, označila je početak izvesne stagnacije u službenim odnosima dve zemlje, ali je potpisivanje Beogradske deklaracije, 2. juna 1955, faktički pružilo podršku I. Nađu i krugu oko njega.

Tokom 1955. godine postalo je jasno da Mačas Rakoši ne može biti nosilac politike pomirenja sa Jugoslavijom, jer je imao vodeću ulogu u antijugoslovenskoj kampanji 1948-1952. godine, ali je i I. Nađ bio suviše liberalan da bi ga sovjetske vođe prihvatile. U takvoj situaciji jugoslovenske vlast odlučile su se za predstavnike "srednje linije" u mađarskoj KP (Ištvan Kovač, Janoš Kadar, Zoltan Vaš i dr.). Od kraja septembra 1955, kada su propali mađarsko-jugoslovenski ekonomski pregovori, do uklanjanja M. Rakošija sa ključne pozicije u julu 1956. godine, odnosi dve susedne zemlje bili su u stagnaciji. Erne Gere, Rakošijev naslednik i blizak saradnik, nastojao je, uz zalaganje sovjetskog rukovodstva, da dobije jugoslovensku podršku, koja bi se manifestovala u vidu jugoslovensko-mađarskog susreta na najvišem nivou, do čega je i došlo polovinom oktobra 1956. godine.

Personalne promene u partijskom i državnom vrhu Mađarske došle su kasno i bile su nedovoljne: na sam dan povratka mađarske delegacije, na čelu sa E. Gereom, iz Beograda u Budimpeštu, 23. oktobra 1956. godine počeo je mađarski trinaestodnevni ustanak, koji su sovjetske trupe ugušile u krvi.

«Slučaj Nađ», tj. boravak I. Nađa i njegovih istomišljenjika u jugoslovenskoj ambasadi u Budimpešti, jugoslovensko-sovjetsko-mađarski pregovori koji su vođeni oko izlaska ove grupe ljudi iz ambasade i međupartijska rasprava koja je usledila posle sovjetske otmice I. Nađa, naneo je daleko veću štetu odnosima Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom nego jugoslovensko-mađarskim odnosima. Josip Broz Tito nije želeo nikakvu veliku konfrontaciju sa Nikitom Hruščovom i, nakon istupanja u Puli, u svojim kritikama Sovjeta nikada nije otišao dalje od Pulskog govora; pogoršani diplomatski odnosi su prvenstveno bili posledica procena sovjetskog rukovodstva početkom 1958. godine, da se Jugoslavija nikada neće vratiti u Istočni blok. Čak, sa sovjetskog stanovišta, verovatno je još neprihvatljivija bila njena sve aktivnija vodeća uloga među zemljama koje su nekoliko godina kasnije i formalno osnovale Pokret nesvrstanih.

Ciljevi istraživanja

Neki od detalja, vezani za jugoslovensko učešće u burnim mađarskim oktobarsko-novembarskim dešavanjima su dobro poznati: kako je došlo do odlaska Imrea Nađa i njegovih saradnika u jugoslovensku ambasadu, boravak tamo, pregovori oko izlaska, jugoslovensko-sovjetska rasprava povodom otmice i deportacije azilanata u Rumuniju. I jugoslovensko-mađarsko-sovjetski trougao 1956. je prilično dobro istražen u odnosu na prethodne godine. Ipak, jedno celovito istraživanje i analiza jugoslovensko-mađarskih odnosa od izuzetnog su značaja za bolje razumevanje načina funkcionisanja i prirode odnosa između komunističkih zemalja u jednom od najturbulentnijih hladnoratovskih perioda, odnosa koji su po svom kvalitetu i učestalosti pedesetih godina prošlog veka bili jako promenljivi, a kulminirali upravo 1956. godine.

Sveobuhvatna analiza razvoja jugoslovensko-mađarskih bilateralnih odnosa od završetka Drugog svetskog rata do stabilizacije prilika u Mađarskoj nakon Revolucije 1956. je idealan cilj ovoga rada, kome će autor svakako nastojati da se približi. Realniji ciljevi ogledaju se u pokušaju da se odgovori na niz konkretnih pitanja, uz neophodno pružanje uvida u širi, međunarodni kontekst uopštenog posleratnog razvoja komunističkog, i sveta u celini: koliko su duboke jugoslovensko-mađarske međusobne razmirice i povrede nastale u periodu 1948-1952. godine; na čiju inicijativu i kako je došlo do obnove kontakata; kako se odvijao proces normalizacije odnosa, da li su postojale prepreke na tom putu i kakve su prirode bile;

kako su obnavljane pokidane saobraćajne, trgovinske, ekonomske i druge veze među susedima; u kom stepenu je novo približavanje bilo u korelaciji sa razvojem unutrašnjopolitičke situacije u Mađarskoj, sa idejnim i personalnim sukobima unutar Mađarske komunističke partije; da li je postojao i u kojoj meri je bio prisutan upliv jugoslovenskog vođstva na mađarsku unutrašnju politiku? Koliki je bio uticaj jugoslovenskih komunista na Imrea Nađa i krug oko njega, a koliki na mađarske intelektualce oko Petefi kluba?

Poljuljan međunarodni ugled Jugoslavije, novo jugoslovensko-sovjetsko i jugoslovensko-mađarsko zahlađenje, bujica mađarskih izbeglica, samo su neke od posledica Revolucije, koje su se neminovno obrušile na Jugoslaviju. U kom stepenu je ona sama doprinela tome svojim činjenjem ili nečinjenjem i da li je mogla da izbegne zamke samozadovoljstva i osećaja izuzetnosti? Koliko su lične veze, simpatije ili odbojnost Josipa Broza Tita prema Maćašu Rakošiju i Erneu Gereu, Imreu Nađu, Janošu Kadaru i Nikiti Sergejeviču Hriščovu doprinele poznatom razvoju situacije? Ciljevi istraživanja rada leže u pokušaju ponalaženja odgovora na ova pitanja.

Osnovne hipoteze

Na osnovu dosadašnjih istoriografskih saznanja rad bi polazio od nekoliko osnovnih hipoteza:

- odnosi Jugoslavije sa zemljama Istočnog bloka bili su determinisani jugoslovensko-sovjetskim odnosima
- u okviru njih jugoslovensko-mađarski odnosi sredinom prošlog veka imali su svoje specifičnosti određene zajedničkom državnom granicom, prisustvom manjina u obe države, opterećenjima iz prethodnih decenija i ideološkom bliskošću savremenih režima
- normalizacija jugoslovensko-mađarskih odnosa, pokrenuta jugoslovensko-sovjetskom normalizacijom, odvijala se u dva talasa uz primetno nastojanje mađarske strane da se taj proces ubrza
- poneta uspesima na spoljopolitičkom planu Jugoslavija se upustila u konkretizaciju svog uticaja na deo članstva i rukovodstva Mađarske partije trudbenika
- uprkos izraženim specifičnostima državnog i društveno-političkog karaktera, u toku Mađarske revolucije 1956. pokazalo se da Jugoslavija nije u stanju da napusti strogo omeđane ideološke okvire

Metod istraživanja

Jedinstvenost jugoslovenske pozicije u blokovski podeljenom svetu čini pedesete godine vrlo interesantnim za istraživača. Kada je u pitanju jugoslovenska historiografija do kraja osamdesetih godina iz objektivnih razloga, tj. nedostupnosti izvora, u historiografiji nije bilo ozbiljnih pokušaja da se obrade odnosi Jugoslavije sa socijalističkim zemljama nakon smrti J. V. Staljina. Pojedini autori su uopšteno razmatrali spoljopolitičke odnose posleratne Jugoslavije sa svetom, ali su delikatniji procesi i događaji predstavljani vrlo šturo, ili se prelazilo preko njih, ukoliko se nije moglo naći zadovoljavajuće obrazloženje za postupke jugoslovenskog vođstva (v.: L. Mates, *Međunarodni odnosi socijalističke Jugoslavije*, 1976; Č. Štrbac, *Jugoslavija i odnosi između socijalističkih zemalja*, 1975; R. Petković, *Nesvrstana Jugoslavija i savremeni svet. Spoljna politika Jugoslavije 1945-1985.*, 1985). Slična situacija je bila i u historiografijama ostalih socijalističkih zemalja. O tome se moglo otvoreno pisati

samo na Zapadu i to uglavnom na osnovu sekundarnih izvora zapadne provenijencije. Pored nekih zapadnih autora (v. S. Clissold, *Yugoslavia and the Soviet Union 1939-1973, A Documentary Survey*, 1975), posebno su zapaženi bili radovi emigranata sa Istoka (v. F. Fejtő, *A History of the People's Democracies, Eastern Europe since Stalin*, 1971).

Jedan izuzetan doprinos istoriografiji o posleratnim međunarodnim odnosima Jugoslavije čini monografija Darka Bekića, *Jugoslavija u hladnom ratu* (Zagreb, 1988), ali je i ovaj rad nastao prvenstveno na građi koja se čuva u arhivima Vašingtona, Londona i Pariza.

Pošto su se propašću komunizma stekli uslovi za otvaranje mnogih arhivskih fondova u Jugoslaviji i širom Istočne Evrope, istraživačima se ukazala mogućnost da prodube saznanja o odnosima među bivšim socijalističkim zemljama koristeći primarne izvore. Devedesetih godina u stručnim časopisima u Moskvi, Budimpešti, Pragu, Beogradu pojavili su se radovi zasnovani upravo na toj građi. Među istoričarima koji su pokazali interes za odnose Jugoslavije sa socijalističkim zemljama i, šire, za jugoslovensku spoljnu politiku pedesetih godina prošlog veka posebno su zapaženi radovi L. Gibijanskog, J. Pelikana, Dž. Grenvil, Z. Ripa, A. Stikaljina, A. Edemskog, a u domaćoj istoriografiji radovi Lj. Dimića, Đ. Tripkovića, D. Bogetića.

U međuvremenu je došlo i do objavljivanja relevantne građe. Počevši od 1993. kada je u Moskvi i Budimpešti publikovan deo dokumenta vezanih za Mađarsku 1956. godine, ova građa je bivala sve dostupnija širem krugu istraživača. Do danas je, imajući u vidu i građu zapadne provenijencije, izašlo desetine zbornika dokumenata, ali su za ovo istraživanje najrelevantnija dva mađarska zbornika (*Top secret*) *Magyar-jugoszláv kapcsolatok 1956: az állami- és pártkapcsolatok rendezése, az októberi felkelés, a Nagy Imre-csoport sorsa. Dokumentumok* (Budapest, 1995) i (*Top secret*) *Magyar-jugoszláv kapcsolatok 1956. december – 1959. február: a magyar-jugoszláv kapcsolatok és a Nagy Imre-csoport sorsa. Dokumentumok* (Budapest, 1997), koja su priredili istoričari J. Kiš, Z. Rip i I. Vida. Osim ovih, od izuzetnog značaja su i dva ruska zbornika *Советский Союз и венгерский кризис 1956 года. Документы* (Москва 1998), priređen od strane E. D. Orehove, V. T. Serede i A. S. Stikaljina i *Советский фактор в Восточной Европе 1944-1953. Документы* (Москва, 2 Т 1999-2002) u redakciji T. V. Volokitine.

Polaznu tačku u istraživanju neobjavljene građe čine relevantni fondovi u Arhivu Jugoslavije: Predsedništvo Vlade FNRJ, Savezno izvršno veće, Kabinet Potpredsednika Jugoslavije, fond CK SKJ: Plenumi CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose CK SKJ, Ideološka komisija, Pisma, uputstva i direktive CK SKJ, Izveštaji i ostali partijski materijali. U Arhivu se može naći još jedan važan izvor informacija *Tanjug - dnevni bilteni vesti stranih agencija*, koji je izdavan za informisanje najužeg partijskog rukovodstva. Nedavno su u Arhiv Jugoslavije prebačena dva fonda bivšeg Arhiva Josipa Broza Tita: Kabinet Maršala Jugoslavije i Kabinet Predsednika Republike, koji su takođe istraženi za potrebe ovog rada. Jednako važni za ovaj predmet istraživanja su i fondovi Diplomatskog arhiva Ministarstva spoljnih poslova Srbije: Politička arhiva i Strogo poverljiva arhiva, kao i fond Druge uprave Generalštaba Vojnog arhiva Ministarstva odbrane Republike Srbije.

Od domaćih objavljenih izvora od velike važnosti je serija zbornika *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ 1945-1950, Pomirenje Jugoslavije i SSSR 1953-1955, Govori i članci J. B. Tita 1941-1957* (12 svezaka, Zagreb, 1959), zatim partijska štampa, *Komunist* - organ Centralnog komiteta KPJ i dnevni list *Broba*, zvanično organ Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije (od 1945).

I pored činjenice da se ovaj rad zasniva samo na istraživanju građe u domaćim arhivima, predlagač teme preuzima stručni rizik, jer smatra da je objavljena građa, na prvom mestu mađarskih i ruskih, zatim američkih, austrijskih i drugih arhiva relevantna, bar u onim delovima koji se dotiču jugoslovensko-mađarskih odnosa. Stav da se radi o relevantnim objavljenim izvorima stranih arhiva zasniva se na činjenici da su ovi izvori ugledali svetlost

dana neposredno po slomu komunizma, u periodu kratkotrajnog idealističkog i ideološkog poleta u rasčišćavanju sa bliskom prošlošću, kada je mnoga ruska i američka građa za izvesno vreme bila data istraživačima na uvid, a, zatim, ponovo postala nedostupna. Takođe, elemenati za ovu tvrdnju pronađeni su u razgovorima sa mađarskim istraživačima i na konkretnom primeru u poređenju radova o mađarskim izbelicama 1956-1957. godine u Jugoslaviji, u kojima ne postoje razmimoilaženja u zaključcima istraživača iz bivše Jugoslavije s jedne, i istraživačima iz Mađarske, sa druge strane.

Putokaze za osvetljavanje jugoslovensko-mađarskih odnosa pruža i bogata memoarska građa: svakako najvažnije *Moskovske godine 1956-1958* Veljka Mićunović, jugoslovenskog ambasadora u SSSR-u, uspomene Nikite S. Hruščova i Maćaša Rakošija, zabeležena svedočenja Dobice Ćosića i Ivana Ivanjija, *Sećanja* Edvarda Kardelja, *Revolucija koja teče* S. Vukmanovića Tempa, svedočenja o pedesetim godinama u delima Milovana Đilasa etc. Istraživačima savremenog doba često su vrlo dragoceni razgovori sa aktivnim učesnicima događaja kojim se bave. Usred ogromnog porasta obima građe (sa čime se svaki istoričar savremenog doba suočava, s mukom višeći odabir), razgovor sa savremenikom može ukazati na neke detalje koji plastično objašnjavaju postupke aktera, javne nastupe, situacije, a koji, pak, unose život u suvoparne izveštaje. Napravljeno je više takvih razgovora: sa gg. M. Georgijevićem, D. Ćosićem, I. Ivanjijem, J. Kapičićem, V. Popinom i g-đom V. Soldatić.

Sveobuhvatnim istraživanjem, tj. pregledom arhivskih fondova u Beogradu, objavljene građe, relevantne domaće i strane štampe, razgovorima sa učesnicima i svedocima, zatim, uvidom u najnoviju literaturu, mogla bi se dobiti jasnija slika o jugoslovensko-mađarskim odnosima sredinom dvadesetog veka sa naglaskom na 1956. godinu, pre svega stav Jugoslavije prema Mađarskoj u periodu ponovnog jugoslovensko-sovjetskog približavanja i obnavljanja državnih i partijskih veza.

Struktura rada

Rad bi se sastojao od jedanaest delova: sadržaja, predgovora, šest hronološki postavljenih poglavlja, zaključka, sažetaka na engleskom jeziku i bibliografije. Svako od pet poglavlja - celina imalo bi nekoliko potpoglavlja organizovanih po kombinovanom hronološko-tematskom principu, a ona – potpoglavlja - bi, ukoliko to predmeti obrade i izvori zahtevaju, sadržavala svoja potpoglavlja.

U **Predgovoru** bi bili izneti interpretativni okviri jugoslovensko-mađarskih odnosa, ukazano na njihov značaj u periodu posle Drugog svetskog rata, a u kontekstu odnosa među komunističkim državama i državama Istočnog bloka prema Sovjetskom Savezu, te na značaj proučavanja ovih bilateralnih odnosa. U nastavku bi bio predstavljen metod istraživanja i dat kritički osvrt na izvore i istoriografiju, a, na kraju, bio bi iznet i pregled strukture rada.

Uvodno poglavlje **Međusobni odnosi novih država: 1945-1947** (parafriziran naslov prvog poglavlja knjige Vuka Vunavera *Jugoslavija i Mađarska 1918-1933.*) bilo bi posvećeno razmatranju situacije u kojoj su se našle Jugoslavija i Mađarska neposredno po okončanju vojnih dejstava u Drugom svetskom ratu. U prvom, kraćem potpoglavlju bio bi stavljen naglasak na spoljnu politiku Jugoslavije u prvim posleratnim godinama (1. 1), dok bi se u drugom potpoglavlju razmatrale posebnosti jugoslovensko-mađarskih odnosa u istom periodu (1. 2.) Posebna pažnja bi bila posvećena radu jugoslovenske delegacije u okviru Savezničke kontrolne komisije i pitanju nadoknade ratne štete koju je Mađarska učinila Jugoslaviji. Period od potpisivanja Mirovnog ugovora sa Mađarskom u Parizu, februara 1947. do sklapanja Ugovora o jugoslovensko-mađarskom prijateljstvu u decembru iste godine, u kome je načinjeno nekoliko krupnih koraka koji su doveli do zbliženja, već drugi put u toku 20. veka ratom duboko zavađenih dveju država, biće razmotren u posebnom odeljku.

Drugo poglavlje **Posledice sukoba sa Sovjetskim Savezom: 1948-1952** sastojalo bi se, takođe, od dva potpoglavlja. U prvom bi bio dat prikaz međunarodnog položaja Jugoslavije posle razlaza sa Informbiroom (2. 1.) Upućenost Jugoslavije na zapadnoevropske države i Sjedinjene Američke Države, pokušaji prevazilaženja uzajamnog nepoverenja i traženje novih saveznika bilo bi razmatrano kao posebna celina u okviru ovog potpoglavlja. Dve sledeće celine u okviru istog potpoglavlja bi bile posvećene raznim vidovima pritiska informbirovskih zemalja i mogućnosti sovjetske vojne intervencije u Jugoslaviji. Tema sledećeg potpoglavlja (2. 2.) bila bi jugoslovensko-mađarski odnosi od poslednjeg iskazivanja najsrdčajnijeg prijateljstva u vreme boravka jugoslovenske delegacije u Budimpešti u martu 1948., povodom obeležavanja stogodišnjice revolucije 1848., do potpunog prekida svakog kontakta u decembru 1952. godine. Posebno bi bili obrađeni informbirovska propaganda i sudski procesi vođeni u okviru antijugoslovenske kampanje u Mađarskoj, odnos prema čelnicima Demokratskog saveza Južnih Slavena i prema ostalim pripadnicima jugoslovenske manjine, granična pitanja i incidenti.

Treće poglavlje **Period normalizacije: 1953-1956** činilo bi pet potpoglavlja. U prva dva, kraća, bila bi predstavljena situacija u Istočnom bloku posle smrti J. V. Staljina (3. 1.), mogućnosti koje su se otvarale zemljama narodne demokracije, otpori staljinizmu i otpori promenama, kao i posebnosti «novog kursa» u Mađarskoj (3. 2.), dominirajućeg u toku prve vlade Imrea Nađa od jula 1953. do aprila 1955. godine. U trećem potpoglavlju bila bi razmotrena obnova jugoslovensko mađarskih bilateralnih odnosa u. prvom talasu normalizacije, koji se vremenski poklapao sa vladom I. Nađa (3. 3.). Posebno bi bilo obrađeno ponovno uspostavljanje diplomatskih odnosa i razmena poslanika, te pregovori u vezi sa rešavanjem nagomilanih graničnih problema i smirivanjem situacije na granici, što je kao rezultat imalo postizanje i potpisivanje prvih međudržavnih sporazuma nakon 1948., poput *Sporazuma između Vlade FNRJ i Vlade NR Mađarske o načinu predupređenja i ispitivanja incidenata na jugoslovensko-mađarskoj granici*, potpisanog 28. avgusta 1953. godine u Baji. Četvrto potpoglavlje bilo bi posvećeno obnavljanju privredne saradnje (3. 4.), sa posebnim osvrtom na ekonomske pregovore započete u toku 1954., a privedene kraju tek dve godine kasnije, te na postepeno proširenje privredne saradnje i saradnje u oblasti kulture. U poslednjem delu trećeg poglavlja akcenat bi bio stavljen na odnose između komunističkih partija Jugoslavije i Mađarske u kontekstu jugoslovensko-sovjetskog približavanja od potpisivanja Beogradske deklaracije 1955. do promene u vrhu Partije mađarskih radbenika u julu 1956.(3. 5.). Pored razmatranja partijskih odnosa kroz prizmu uzajamne privlačnosti i odbojnosti J. B. Tita i M. Rakošija, posebna pažnja bi bila usmerena na uticaj XX kongresa KPSS na jugoslovensko-mađarske odnose.

Četvrto poglavlje **Jugoslavija i mađarska kriza 1956.** sadržavalo bi tri potpoglavlja. U prvom bila bi predstavljena 1956., godina koja je po nizu događaja, počev od Dvadesetog kongresa KPSS-a, preko nemira u Poljskoj, Sueza i mađarske pobune, zasluženno ponela epitet prelomne godine u istoriji Hladnog rata i, posebno, u istoriji komunizma (4. 1). Drugo potpoglavlje bi bilo posvećeno državnoj i partijskoj jugoslovensko-mađarskoj saradnji u toku leta i jeseni 1956., ponekad i otvoreno usmeravanoj od strane Sovjetskog Saveza (4. 2.) Dve posebne celine u okviru ovog potpoglavlja obuhvatale bi početak drugog talasa normalizacije pokrenutog uklanjanjem M. Rakošija sa čelne pozicije Partije mađarskih radbenika i posetu mađarske državno-partijske delegacije Jugoslaviji uoči izbijanja pobune. Nakon kraćeg prikaza toka Mađarske revolucije (4. 3.) na početku trećeg potpoglavlja, u daljem tekstu bi pažnja bila usmerena na zvaničnu jugoslovensku podršku, od afirmativnih tekstova o pobuni u jugoslovenskim medijima do pisma J. B. Tita mađarskoj Komunističkoj partiji od 29. oktobra 1956. U posebnom odeljku bi bilo razmotreno pitanje uticaja Jugoslavije na mađarske komuniste, na ljude bliske I. Nađu i na samog Imrea Nađa. U približavanju odgovoru na ovo pitanje bilo bi potrebno da se vratimo na početak normalizacije odnosa, tj. na obnovu

diplomatskih odnosa, formiranje i postepeno širenje jugoslovenske obaveštajne mreže u budimpeštanskom poslanstvu. Od početnog kontrolisanog uticaja i, moglo bi se reći, dozirane umešanosti, Jugoslavija je dopustila da je Sovjetski Savez uvuče u svoju diplomatsku igru. Od zemlje u koju su, ne samo komunisti, već i nestranački žitelji Mađarske gledali sa nadom, Jugoslavija se u toku nekoliko letnjih i jesenjih meseci 1956. godine pretvorila u zemlju koja je izigrala njihovo poverenje, a javnim istupima svojih čelnika utisak o njenoj upletenosti i sputanosti u samostalnom odlučivanju se samo pojačavao. Dolazak I. Nađa i njegovih saradnika u jugoslovensku ambasadu, boravak u njoj i pregovori koji su usledili na relaciji Beograd – Budimpešta – Moskva u vezi sa rešavanjem novonastale krize, biće, takođe, tema posebnog i poslednjeg odeljka u okviru četvrtog poglavlja.

Peto poglavlje **Posledice**, kao što i sam naslov govori, bilo bi posvećeno posledicama Revolucije 1956. na odnose Jugoslavije, s jedne, i Sovjetskog Saveza i Mađarske s druge strane, a zatim, reakcijama na jugoslovensku spoljnu politiku u komunističkom i nekomunističkom svetu, te izbegličkom pitanju i reflektovanju mađarske pobune na unutrašnjopolitičkom planu u Jugoslaviji. Činilo bi ga tri potpoglavlja. U prvom bi bio iznet stav Jugoslavije prema mađarskim događajima i sovjetskoj intervenciji (5. 1.). U okviru ovog potpoglavlja bi posebno bilo reći o istupanju Jugoslavije u Savetu bezbednosti i Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, javnim govorima jugoslovenskih zvaničnika u zemlji i jugoslovensko-sovjetskoj polemici zapodenutoj odmah posle druge sovjetske intervencije. Drugo potpoglavlje bi imalo za temu pitanje mađarskih izbeglica u Jugoslaviji (5. 2.): zvanični jugoslovenski stav, dolazak, smeštaj i finansiranje izbeglica, načini rešavanja ovog problema putem repatrijacije, raseljavanja i integracije. Reakcije na jugoslovensku politiku prema Mađarskoj bile bi obrađene u trećem potpoglavlju (5. 3.). Prvi deo tog potpoglavlja bi se odnosio na međunarodne reakcije nekomunističkih država, koje su se kretale u rasponu od oštrih osuda do razumevanja. Iako se reakcija mađarske manjine u Jugoslaviji po intenzitetu ne može porediti sa reakcijama ove manjine u drugim komunističkim zemljama, ipak će u kraćim crtama biti reći i o njenom doživljaju Revolucije 1956.

U poslednjem, šestom poglavlju, koje bi se sastojalo od četiri potpoglavlja, prva celina bi bila posvećena slučaju Milovana Đilasa, pošto ga je oglašavanje povodom mađarske pobune i kritikovanje jugoslovenske spoljne politike odvelo u zatvor (6. 1.). U drugom potpoglavlju bila bi upoređena viđenja M. Georgijevića, D. Ćosića, I. Ivanjija, tri jugoslovenska svedoka Mađarske revolucije (6. 2.). Jugoslovensko-sovjetski i jugoslovensko-mađarski odnosi posle smirivanja situacije proistekle otmicom Imrea Nađa bili bi obrađeni u trećem potpoglavlju (6. 3.) u kome bi bio stavljen naglasak na susret J. B. Tita i N. S. Hruščova u Snagovu početkom avgusta 1957. i sastanak J. B. Tita i J. Kadara u Karađorđevu marta 1958. godine. U završnom delu rada (6. 4.) bio bi pružen uvid u epilog mađarske pobune: suđenje i pogubljenje I. Nađa i njegovih najbližih saradnika iz poslednjih dana Revolucije i novo zahlađenje u jugoslovensko-mađarskim i jugoslovensko-sovjetskim odnosima izazvano ovakvim sovjetskim (sovjetsko-mađarskim) postupkom.

U **Zaključku**, kao i u sažetku na engleskom, bili bi izneti rezultati istraživanja jugoslovensko-mađarskih odnosa sredinom pedesetih godina prošlog veka, dok bi **Bibliografiju** činio spisak korišćenjih neobjavljenih i objavljenih izvora, štampe, intervjua i najvažnije literature (monografske publikacije i članci), za predmet istraživanja u celini i pojedinostima.

Katarina Kovačević

Prilozi:

- predlog strukture rada

- spisak izvora i literature
- CV i bibliografija radova kandidata

PREDLOG STRUKTURE DOKTORSKE DISERTACIJE

Jugoslovensko-mađarski odnosi 1953-1956

Predgovor (predmet, cilj i metod istraživanja, izvori i istoriografija, koncepcija rada)

1. Uvod: međusobni odnosi novih država: 1945-1947

1. 1. Spoljna politika socijalističke Jugoslavije u prvim posleratnim godinama
1. 2. Posebnosti jugoslovensko-mađarskih odnosa
 1. 2. 1. Rad jugoslovenske delegacije u Savezničkoj kontrolnoj komisiji
 1. 2. 2. Pitanje reparacija
 1. 2. 3. Od Mirovnog ugovora februara 1947. do Ugovora o jugoslovensko-mađarskom prijateljstvu decembra 1947.

2. Posledice sukoba sa Sovjetskim Savezom: 1948-1952

2. 1. Međunarodni položaj Jugoslavije posle razlaza sa IB
 2. 1. 1. Jugoslavija i Zapad
 2. 1. 2. Jugoslavija i Istočni blok (pritisak IB zemalja)
 2. 1. 3. Mogućnost vojne intervencije
2. 2. Promena percepcije suseda
 2. 2. 1. Informbirovska propaganda u Mađarskoj
 2. 2. 2. Sudski procesi
 2. 2. 3. Odnos prema jugoslovenskoj manjini
 2. 2. 4. Granični incidenti

3. Period normalizacije: 1953-1956

- 3. 1. Istočni blok posle J. V. Staljina
- 3. 2. «Novi kurs» - Mađarska 1953-1956
- 3. 3. Obnova bilateralnih odnosa: prvi talas normalizacije
 - 3. 3. 1. Normalizacija diplomatskih odnosa
 - 3. 3. 2. Rešavanje graničnih pitanja
- 3. 4. Razvoj jugoslovensko-mađarske privredne saradnje
 - 3. 4. 1. Ekonomski pregovori
 - 3. 4. 2. Privredna saradnja
 - 3. 4. 3. Saradnja na polju kulture
- 3. 5. Međusobna percepcija: od Beogradske deklaracije 1955. do Mađarske revolucije 1956.
 - 3. 5. 1. Međupartijski odnosi
 - 3. 5. 2. Uticaj XX kongresa KPSS na jugoslovensko-mađarske odnose

4. Jugoslavija i mađarska kriza 1956.

- 4. 1. 1956. - prelomna godina u Hladnom ratu i istoriji komunizma
- 4. 2. Državna i partijska jugoslovensko-mađarska saradnja u leto i jesen 1956.
 - 4. 2. 1. Odstupanje M. Rakošija: drugi talas normalizacije
 - 4. 2. 2. Poseta mađarske državno-partijske delegacije, 15-22. oktobar 1956.
- 4. 3. Mađarska revolucija 1956.
 - 4. 3. 1. Jugoslovenska podrška
 - 4. 3. 2. Uticaj, uvučenost, upletenost Jugoslavije
 - 4. 3. 3. Kriza oko izbeglica u jugoslovenskoj ambasadi

5. Posledice

- 5.1. Stav Jugoslavije prema mađarskim događajima i sovjetskoj intervenciji
 - 5. 1. 1. Istupanja Jugoslavije u Savetu bezbednosti i Generalnoj skupštini OUN
 - 5. 1. 2. Govor J. B. Tita u Puli i ostali javni nastupi jugoslovenskih zvaničnika
 - 5. 1. 3. Jugoslovensko-sovjetska rasprava i zahlađenje odnosa
- 5.2. Pitanje mađarskih izbeglica
 - 5. 2. 1. Jugoslovenski stav prema mađarskim izbeglicama
 - 5. 2. 2. Dolazak, smeštaj i finansiranje izbeglica
 - 5. 2. 3. Repatrijacija, raseljavanje i integracija
- 5.3. Reakcije na jugoslovensku politiku prema Mađarskoj
 - 5. 3. 1. Između međunarodne osude i razumevanja
 - 5. 3. 2. Reakcija mađarske manjine u Jugoslaviji

6. Saputnici i akteri

- 6. 1. Milovan Đilas i Revolucija 1956
- 6. 2. Jugoslovenski učesnici i svedoci pobune: M. Georgijević, D. Ćosić, I. Ivanji
- 6. 3. Jugoslovensko-sovjetsko-mađarski odnosi tokom 1957. i 1958. godine

- 6. 3. 1. Jugoslovensko-sovjetski susret na vrhu, Rumunija, avgust 1957.
- 6. 3. 2. Jugoslovensko-mađarski susret na vrhu, Karađorđevo, mart 1958.
- 6. 4. Epilog mađarske pobune
 - 6. 4. 1. Suđenje i pogubljenje I. Nađa 1958. godine
 - 6. 4. 2. Novo zahlađenje u jugoslovensko-mađarskim i jugoslovensko-sovjetskim odnosima

- **Zaključak**
- **Összefoglalás**
- **Summary**
- **Bibliografija**
- **Registar**

Portreti i odnosi :

Tito - Hruščov

Tito – Nađ

Tito – Gere

Tito – Rakoši

Tito - Kadar

BIBLIOGRAFIJA :

Jugoslovensko-mađarski odnosi 1953-1956.

Neobjavljeni izvori

Arhiv Josipa Broza Tita

- Fond Kabineta Maršala Jugoslavije (1945-1953): Mađarska, SSSR, Rumunija, Poljska, Indija, Kina (posete, prijemi, lične poruke, bilateralni odnosi)
- Fond Kabineta Predsednika Republike (1953-1958): Mađarska, SSSR, Rumunija, Poljska, Indija, Kina (posete, prijemi, lične poruke, bilateralni odnosi)

Arhiv Jugoslavije

- Fond 50 (Predsedništvo Vlade FNRJ): 1946-1953 (sednice, radna tela, međunarodni odnosi)
- Fond 112 (TANJUG): 1952 – 1958 (dnevni bilteni vesti stranih agencija)
- Fond 130 (Savezno izvršno veće): 1953-1958 (sednice, radna tela, međunarodni odnosi)
- Fond 507/IX (Komisija za međunarodne odnose CKSKJ): 1953-1958 (sednice komisije i podkomisija, kontakti sa komunističkim partijama Mađarske, SSSR, Rumunije, Indije, Kine)
- Fond 703 (Kabinet Potpredsednika Republike): 1953-1958 (posete, prijemi, informacije)

Arhiv Srbije

- Lični fond Veljka Mićunovića

Diplomatski arhiv Ministarstva inostranih poslova Republike Srbije

- Fond Politička arhiva (1952-1958): Mađarska, SSSR, Rumunija, Poljska, Indija, Kina, OUN
- Fond Politička arhiva – strogo poverljivo (1952-1958): Mađarska, SSSR, Rumunija, Poljska, Indija, Kina, OUN

Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije

- Fond GŠ - 10 (Druga uprava Generalštaba JNA): 1955-1957 (izveštaji vojnih izaslanika iz Budimpešte, Bukurešta, Moskve, Vašingtona, Londona itd.)

Objavljeni izvori

Békés, Csaba, Malcolm Byrne, János M. Rainer eds., *The 1956 Hungarian Revolution: A History in Documents*, Budapest (CEU Press), 2002.

Bela knjiga o agresivnim postupcima vlada SSSR, Poljske, Čehoslovačke, Mađarske, Rumunije, Bugarske i Albanije prema Jugoslaviji, Beograd (Ministarstvo inostranih poslova FNRJ), 1951.

Bogetić, Dragan, Đoko Trupković prir., *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ 1950*, Beograd (Jugoslovenski pregled), 1993.

Clissold, Stephen. ed., *Yugoslavia and the Soviet Union 1939-1973. A Documentary Survey* London, (Oxford), 1975.

Dedijer, Vladimir (prir.), *Dokumenti 1948., I-III*, Beograd (Rad), 1980.

Despotović, Pavle, Stevan Jovanović, Konstantin Obradović prir., *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ 1948*, Beograd (Jugoslovenski pregled), 1989.

Frankland, Noble, ed., *Documents on International Affairs 1955*, London (Oxford University Press), 1958.

Frankland, Noble, ed., *Documents on International Affairs 1956*, London (Oxford University Press), 1959.

Gál, Éva, et al. eds., *A 'Jelcin Dosszie' – Szovjet Dokumentumok 1956-ról*, Budapest (Századvég, 1956-os Intézet), 1993.

Haraszi-Taylor, Eva, ed., *The Hungarian Revolution of 1956. A Collection of Documents from the British Foreign Office*, Nottingham (Astra Press), 1995.

Jarman, Robert L. (ed.), *Yugoslavia. Political diaries 1918-1965, Vol. 4. 1944-1965*, Slough (Archive Editions), 1997.

Kiss, József, Ripp Zoltán, Vida István, *(Top secret) Magyar-jugoszláv kapcsolatok 1956: az állami- és pártkapcsolatok rendezése, az októberi felkelés, a Nagy Imre-csoport sorsa. Dokumentumok*, Budapest (MTA Jelenkor-kutató Bizottság), 1995.

Kiss, József, Ripp Zoltán, Vida István, *(Top secret) Magyar-jugoszláv kapcsolatok 1956. december – 1959. február: a magyar-jugoszláv kapcsolatok és a Nagy Imre-csoport sorsa. Dokumentumok*, Budapest (MTA Jelenkor-kutató Bizottság), 1997.

Ковачевић, Душко М., Бранислав Ћурчић (прир.), *Париска мировна конференција и мировни уговори из 1947. године*, Нови Сад (Универзитет у Новом Саду), 1996.

Kramer, Mark, ed., "The 'Malin notes' on the Crisis in Hungary and Poland", *CWIHP Bulletin*, no. 8-9.

Levi, Rozita prir., *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ 1949*, Beograd (Jugoslovenski pregled), 1991.

Luburić, Radojica, prir. *Pomirenje Jugoslavije i SSSR, 1953-1955: tematska zbirka dokumenata*, Podgorica (Istorijski institut Crne Gore), 1999.

- Орехова, Е. Д., В. Т. Середа, А. С. Стыкалин, *Советский Союз и венгерский кризис 1956 года. Документы*, Москва (РОССПЭН), 1998.
- Ostermann, Christian, ed., "This is not a Politburo but a Madhouse – The Post-Stalin Succession Struggle, Soviet *Deutschlandpolitik* and the SED: New Evidence from Russian, German and Hungarian Archives", *CWIHP Bulletin*, no. 10, 1998.
- Petranović, Branko, prir., *Zapisnici sa sednica Politbiroa Centralnog komiteta KPJ (11.jun 1945- 7. jul 1948)*, Beograd (Arhiv Jugoslavije, Službeni list SRJ), 1995.
- Petranović, Branko, Ranko Končar, Radovan Radonjić, (prir.), *Sednice Centralnog komiteta KPJ (1948-1952)*, Beograd (Izdavački centar Komunist), 1985.
- Petranović, Branko, Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918-1988. Tematska zbirka dokumenata*, Beograd (Rad), 1988.
- Politika Jugoslavije prema Mađarskoj i slučaj Imre Nagya*, Beograd (Sekretarijat za informacije Saveznog izvršnog veća), 1959. (tzv. *Bela knjiga o Mađarskoj*)
- Pregled događaja u Mađarskoj (od juna 1953. do februara 1957). Dokumentacija*, Beograd (Institut za izučavanje radničkog pokreta), 1957.
- Sekelj, Laslo (izbor, prevod, komentari i predgovor), *Socijalni pokreti i politički sistem u Mađarskoj 1944-1956. Dokumenti*, Beograd (Institut društvenih nauka), 1988.
- Stojković, Momir, prir., *Balkanski ugovori odnosi 1876-1996. Tom 3 (1946-1996)*, Beograd (Službeni list SRJ), 1999.
- Тито, Јосип Броз, *Борба за мир и међународну сарадњу*, Београд (Култура), т. 8(1957); т. 9(1957); т. 10(1959).
- Тито, Јосип Броз, *Говори и чланци*, Загреб (Напријед), књ. 8-12, 14(1959); књ. 13(1960).
- Vasiljević, Đorđe prir., *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ 1945*, Beograd (Jugoslovenski pregled), 1984.
- Vasiljević, Đorđe prir., *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ 1946*, knj. I-II, Beograd (Jugoslovenski pregled), 1985.
- Vasiljević, Đorđe, Miloš Spajić prir., *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ 1947*, knj. I, Beograd (Jugoslovenski pregled), 1985.
- Vasiljević, Đorđe, Bogdan Popović prir., *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ 1947*, knj. II, Beograd (Jugoslovenski pregled), 1986.
- Волокитина, Татьяна В. (et al. eds.), *Советский фактор в Восточной Европе 1944-1953. Документы*, Москва (Рос. акад. наук. Ин-т славяноведения, РОССПЭН), В 2 Т 1999-2002.
- Zečević, Momčilo, Bogdan Lekić (prir.), *Privredna politika Vlade FNRJ. Zapisnici Privrednog saveta Vlade FNRJ 1944-1953, Knj. 1-4*, Beograd (Arhiv Jugoslavije), 1995.
- Zinner, Paul E. ed., *Documents on American Foreign Relations 1956*, New York (Harper & Brothers), 1957.
- Zubok, Vladislav, ed. "CPSU Plenums, Leadership Struggles, and Cold War Politics", *CWIHP Bulletin*, no. 10, 1998.

Periodika

- Борба, 1945-1958
- Graničar (nastavak *Народне одбране*) 1953-1958
- Међународна политика 1950-1958
- Међународни проблеми 1949-1958
- Mladost, 1956
- Народна одбрана, 1948-1953;
- Политика, 1945-1958

- Словенско братство 1947-1949
- Službeni list FNRJ 1950-1958
- Spoljnopolitička dokumentacija 1949-1958
- Тридесет дана 1945-1952

Intervjuisane osobe:

- Dobrica Ćosić
- Milan Georgijević
- Ivan Ivanji
- Jovan Kapičić
- Vladimir Popin
- Vera Soldatić

Knjige

- Аникеев, Анатолий С., *Как Тито от Сталина ушел. Югославия, СССР и США в начальный период «холодной войны»*. 1945-1957, Москва (Институт славяноведения РАН), 2002.
- Баев, Йордан, *Военнополитическите конфликти след Втората световна война и България*, София (Институт за военна история – ГИИ), 1995.
- Balogh, Sándor, *Magyarország külpolitikája, 1945-1950*, Budapest (Kossuth Könyvkiadó), 1988.
- Baring, Arnulf, *Uprising in East Germany; June 17, 1953*, Ithaca, London (Cornell UP), 1972.
- Barker, Elisabeth, William Deakin and Jonathan Chadwick, eds., *Political and Military Strategy in Eastern Europe*, New York (St. Martin's Press), 1989.
- Bekić, Darko, *Jugoslavija u hladnom ratu. Odnosi sa velikim silama 1949-1955*, Zagreb (Globus), 1988.
- Бибо, Иштван, *Беда малих источноевропейских држава*, Сремски Карловци (ИКЗС), 1996.
- Bischof, Günter, *Austria in the First Cold War: The Leverage of the Weak 1945-1955*, London (MacMillan), 1999.
- Bischof, Günter and Saki Dockrill, *Cold War Respite. The Geneva Summit of 1955*, Baton Rouge (Louisiana State University Press), 2001.
- Bogetić, Dragan, *Jugoslavija i Zapad 1952-1955. Jugoslovensko približavanje NATO-u*, Beograd (Službeni list SRJ), 2000.
- Bogetić, Dragan, *Nova strategija jugoslovenske spoljne politike 1956-1961*, Beograd (Institut za savremenu istoriju), 2006.
- Boffa, G., *Povijest Sovjetskog Saveza. 2. Od domovinskog rata do položaja druge velesile. Staljin i Hruščov 1941-1964*, Opatija (Otokar Keršovani), 1985.
- Boffa, G., *The Stalin Phenomenon*, Ithaca (Cornell University Press), 1992.
- Borhi, László, *Hungary in the Cold War 1945-1956*, Budapest (CEU Press), 2004.
- Bracher, Karl Dietrich, *The Age of Ideologies. A History of Political Thought in the XXth Century*, New York (St. Martin's Press), 1984.
- Bullock, Alan, *Hitler and Stalin. Parallel Lives*, New York (Vintage Books), 1993.
- Congdon, Lee, Béla Király and Károly Nagy, eds., *1956: the Hungarian Revolution and War for Independence*, Boulder (Atlantic Research and Publications, Inc.), 2006.
- Conquest, Robert, *Power and Policy in the USSR. The Struggle for Stalin's Succession 1945-1960*, New York, 1967.
- Crampton, Richard, *Eastern Europe in the Twentieth Century and After*, London (Routledge), 1997.

- Crockatt, Richard, *The Fifty Years War. The United States and the Soviet Union in World Politics, 1941-1991*, London (Routledge), 1996.
- Ћосић, Добрица, *Седам дана у Будимпешти*, Београд (Нолит), 1957.
- Deighton, Anne, *The Impossible Peace. Britain, the Division of Germany, and the Origins of the Cold War*, New York, 1990.
- Deletant, Dennis, *Communist Terror in Romania: Gheorghiu-Dej and the Police State, 1946-1965*, London, 1998.
- Deutscher, Isaac, *Rusija, Kina i Zapad. Savremena hronika događaja 1953-56*, Zagreb (Centar društvenih djelatnosti SSOH), 1979.
- Dimitrijević, Bojan, *Jugoslovenska armija 1945-1954. Nova ideologija, vojnik, oružje*, Beograd (Institut za savremenu istoriju), 2006.
- Duhaček, Antun, *Ispovest obaveštajca. Uspon i pad jugoslovenske obaveštajne službe*, Beograd (Grafopress), 1992.
- Dilas, Milovan, *Druženje s Titom*, Novi Beograd (Zaslon), 1990.
- Dilas, Milovan, *Vlast i pobuna*, Beograd (Književne novine), 1991.
- Едемский, Андрей Б., *От конфликта к нормализации. Советско-югославские отношения в 1953-1956 годах*, Москва (Наука), 2008.
- Ember, Judit, *Menedékjog – 1956: a Nagy Imre- csoport elrablása*, Budapest (Szabad Tér), 1989.
- Erši, Ištvan, *Sećanje na stara dobra vremena*, Gornji Milanovac (Dečje novine), 1990.
- Feher, Ferenc, Heller, A., *Hungary 1956 Revisited. The Message of a Revolution – a Quarter of a Century After*, London (George Allen & Unwin), 1983.
- Feis, Herbert, *From Trust to Terror. The Onset of the Cold War, 1945-1950*, New York (Norton), 1970.
- Fejtő, François, *Behind the Rape of Hungary*, New York (David McKay Company, Inc.), 1957.
- Fejtő, François, *A History of the People's Democracies. Eastern Europe since Stalin*, New York (Praeger), 1971.
- Fire, Fransoa, *Proslost jedne iluzije. Komunizam u dvadesetom veku*, Beograd (Paidea), 1996.
- Fischer, Jasna ... et al. (ur.), *Jugoslavija v hladni vojni*, Ljubljana (Inštitut za novejšo zgodovino); Toronto (University), 2004.
- Gaddis, John Lewis, *The United States and the Origins of the Cold War*, New York (Columbia University Press), 1972.
- Gaddis, John Lewis, *The Long Peace. Inquiries into the History of the Cold War*, Oxford (Oxford University Press), 1987.
- Gaddis, John Lewis, *We Now Know. Rethinking Cold War History*, Oxford (Clarendon Press), 1997.
- Gati, Charles, *Hungary and the Soviet Bloc*, Durham, (Duke University Press), 1986.
- Gavranov, Velibor, Momir Stojković, *Međunarodni odnosi i spoljna politika Jugoslavije*, Beograd (Savremena administracija), 1972.
- Гелер, Михаил, Александар Некрич, *Утопија на власти. Историја Совјетског Савеза*, Подгорица (ЦИД), 2000.
- Gleason, Abott, *Totalitarianism. The Inner History of the Cold War*, New York; Oxford (Oxford UP), 1995.
- Goncharev, Sergei, N. Xue Litai and John W. Lewis, *Uncertain Partners. Stalin, Mao and the Korean War*, Stanford (Stanford University Press), 1993.
- Granville, Johanna, *In the Line of Fire: the Soviet Crackdown on Hungary: 1956-58*, Pittsburgh (University of Pittsburgh), 1998.
- Grose, Peter, *Gentleman Spy: The Life of Allen Dulles*, Boston (Houghton Mifflin Co.), 1994.
- Grose, Peter, *Operation Rollback: America's Secret War behind the Iron Curtain*, Boston, (Houghton Mifflin Co.), 2000.
- Gyarmati, György, ed., *A Történeti Hivatal Évkönyve*, 2002, Budapest (Történeti Hivatal), 2002.

- Györkei, Jenő and Miklós Horváth eds., *Soviet Military Intervention in Hungary, 1956*, Budapest (CEU Press), 1999.
- Hahn, Peter L., *The United States, Great Britain and Egypt 1945-1956: Strategy and Diplomacy in the Early Cold War*, London (The University of North Carolina Press), 1991.
- Hahn, Werner G., *Post-war Soviet Politics. The Fall of Zhdanov and the Defeat of Modernisation 1946-1953*, Ithaca and London (Cornell UP), 1982.
- Hanhimäki, Jussi, *Containing Coexistence, America, Russia and the "Finnish Solution", 1945-1956*, Ohio (The Kent State University Press), 1997.
- Harper, John Lamberton, *American Visions of Europe. Franklin Delano Roosevelt, George F. Kennan, Dean G. Acheson*, Cambridge (Cambridge University Press), 1994.
- Held, Joseph, ed., *The Columbia History of Eastern Europe in the Twentieth Century*, New York (Columbia UP), 1992.
- Hobsbaum, Erik, *Doba ekstrema. Istorija Kratkog dvadesetog veka 1914-1991*, Beograd (Dereta), 2002.
- Hoensch, Jörg K., *Sowjetische Osteuropa-Politik 1945-1974*, Kronberg (Athenäum), 1977.
- Iatrides, John, *Balkan Triangle*, The Hague – Paris (Mouton), 1968.
- Immerman, Richard H., *John Foster Dulles: Piety, Pragmatism and Power in U. S. Foreign Policy*, Wilmington, DE (SR Books), 1999.
- Ivanji, Ivan, *Mađarska revolucija 1956*, Beograd (Samizdat), 2007.
- Jochum, Michael, *Eisenhower und Chruschtschow. Gipfeldiplomatie im Kalten Krieg 1955-1960*, Paderborn (Schöningh), 1996.
- Jovanović, Jadranka, *Jugoslavija u Organizaciji ujedinjenih nacija 1945-1953*, Beograd (Institut za savremenu istoriju), 1985.
- Jovanović, Jadranka, *Jugoslavija i Savet bezbednosti OUN 1945-1985*, Beograd (Institut za savremenu istoriju), 1990.
- Kačavenda, Petar (ur.), *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*, Beograd (Institut za savremenu istoriju), 1999.
- Kadarkay, Arpad, *Georg Lukacs. Life, Thought and Politics*, Oxford (Basil Blackwell), 1991.
- Kaplan, Karel, *The Overcoming of the Regime Crisis After Stalin's Death in Czechoslovakia, Poland and Hungary*, Research project *Crises in Soviet type systems*, 1986.
- Kardelj, Edvard, *Borba za priznanje i nezavisnost nove Jugoslavije 1944-1957. Sećanja*, Ljubljana (Državna založba Slovenije), 1980.
- Kasaš, Aleksandar, *Mađari u Vojvodini, 1941-1946*, Novi Sad (Filozofski fakultet) 1996.
- Kase, Francis, *People's Democracy. A Contribution to the Study of the Communist Theory of State and Revolution*, Leyden (A.W. Sythoff), 1968.
- Kende, Peter and K. Pomian, eds., *1956, Varsovie - Budapest. La Deuxieme revolution d' Octobre*, Paris (Editions Le Seuil), 1978.
- Király, B. K., Lotze, B., Dreiszinger, N. eds., *The First War between Socialist States. The Hungarian Revolution of 1956 and Its Impact*, Boulder (Atlantic Research and Publications, Inc.), 1984.
- Király, B. K. and G. E. Rothenberg, *War and Society in Eastern Europe. Vol.1*, New York (Brooklyn College Press), 1979.
- Kirchsen, Inge (Hrsg.), *Tauwetter ohne Frühling. Das Jahr 1956 im Spiegel blockinterner Wandlungen und internationaler Krisen*, Berlin (Ges. für Sozialwiss. Forschung und Publizistik), 1995.
- Kisindžer, Henri, *Diplomatija*, Beograd (BMG), 2006.
- Knight, Amy, *Beria, Staline's First Lieutenant*, Princeton (Princeton UP), 1993.
- Koch, Stephen, *Double Lives. Spies and Writers in the Secret Soviet War of Ideas against the West*, New York (The Free Press), 1994.

- Kovrig, Bennett, *The Myth of Liberation. East Central Europe in the U. S. Diplomacy and Politics since 1941*, Baltimore and London (The Johns Hopkins University Press), 1973.
- Kovrig, Bennett, *Communism in Hungary from Kun to Kádár*, Stanford University Stanford, California (Hoover Institution Press), 1979.
- Kovrig, Bennett, *Of Walls and Bridges. The United States and Eastern Europe*, New York and London (New York University Press), 1991.
- Kuljić, Todor, *Tito. Sociološko-istorijska studija*, Zrenjanin (Gradska narodna biblioteka "Žarko Zrenjanin"), 2005.
- Laker, Volter, *Istorija Evrope 1945-1992*, Beograd (Clio,) 1999.
- Lazitch, Branko, *Le Rapport Krouchtchev et son Histoire*, Paris (Le Seuil), 1976.
- Leffler, Melvyn P., *The Specter of Communism. The United State and the Origins of the Cold War, 1947-1953*, New York (Holl and Wang), 1994.
- Lippman, Walter, *The Cold War. A Study in US Foreign Policy*, New York, 1947.
- Лонгворт, Филип, *Стварање Источне Европе*, Београд (Clio), 2002.
- Lorejn, Liz, *Održavanje Tita na površni*, Beograd (BMG), 2003.
- Лукач, Ђерђ, *Проживљено мишљење. Животопис на магнетофонској траци* (прир. Иштван Ерши), Нови Сад (Књижевна заједница Нови Сад), 1986.
- Lundestad, Geir, *The American "Empire" and Other Studies in U.S. Foreign Policy in a Comparative Perspective*, Oxford, New York (Oxford University Press), Oslo (Norwegian University Press), 1990.
- Lundestad, Geir, *The United States and Western Europe since 1945. From "Empire" by Invitation to Transatlantic Drift*, Oxford, New York (Oxford University Press), 2003.
- Marrus, Michael R., *The Unwanted: European Refugees in the XXth Century*, New York (Oxford UP), 1985.
- Mason, David, *Revolution in East Central Europe. The Rise and Fall of Communism and the Cold War*, Boulder, 1992.
- Mastny, Vojtech, *The Cold War and Soviet Insecurity. The Stalin Years*, New York, Oxford (Oxford UP), 1996.
- Mates, Leo, *Međunarodni odnosi socijalističke Jugoslavije*, Beograd (Nolit), 1976.
- Maurer, Paul, *La réconciliation soviéto-yougoslave 1954-1958. Illusions et désillusions de Tito*, (Delval), 1991.
- McCauley, Martin, *The Khrushchev Era 1953-1964*, London (Longman), 1995.
- Méray, Tibor, *Thirteen Days That Shook the Kremlin*, New York (F. A. Praeger), 1959.
- Mićunović, Veljko, *Moskovske godine 1956-1958*, Zagreb (Liber), 1977.
- Милошевић, Миладин (ур.), *Тито – Стаљин. Зборник радова са међународног округлог стола, Београд, 25. октобар 2006*, Београд (Архив Србије и Црне Горе), 2007.
- Milošević, Nemanja (ur.), *Balkanski pakt 1953/1954. Zbornik radova*, Beograd (Institut za strategijska istraživanja), 2008.
- Mitrovich, Gregory, *Undermining the Kremlin, America's Strategy to Subvert the Soviet Bloc*, Ithaca, London (Cornell University Press), 2000.
- Molnár, Miklós, *Budapest 1956. A History of the Hungarian Revolution*, London (George Allan & Unwin), 1971.
- Molnár, Tibor, *Budapesti tudósítónk jelenti...As 1956-os magyar forradalom a Magyar Szó hasábjain*, Újvidék (Magyar Szó), 2006.
- Murber, Ibolya, Zoltán Fónagy (Hrsg.), *Die ungarische Revolution und Österreich 1956*, Wien (Czernin Verlag), 2006.
- Murko, Ivo, *Meje in odnosi s sosedami*, Ljubljana (Fakulteta za družbene vede), 2004.
- Okváth, Imre, *Bástya a béke frontján. Magyar haderő és katonapolitika 1945-1956*, Budapest (Aquila), 1998.

- Paterson, T. G., *Soviet-American Confrontation. Postwar Reconstruction and the Origins of the Cold War*, Baltimore (The John Hopkins UP), 1973.
- Pelikán, Jan, *Jugoslavie a vychodni blok 1953-1958*, Praha (Univerzita Karlova), 2001.
- Pelikán, Jan, Tejchman, Miroslav, *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*, Praha (Univerzita Karlova), 1994.
- Petranović, Branko, *Istorija Jugoslavije 1918-1988, knj. 3. Socijalistička Jugoslavija 1945-1988*, Beograd (Nolit), 1988.
- Петрановић, Бранко, *Југославија на размеђу (1945-1950)*, Подгорица (Црногорска академија наука и умјетности), 1998.
- Petranović, Branko, Sava Dautović, *Jugoslavija, velike sile i balkanske zemlje 1945-1948.*, Beograd (Podgorica: Istorijski institut Crne Gore), 1994.
- Rainer, János M., *Nagy Imre. Politikai Életrajz* vol. 1, Budapest (Századvég), 1996.
- Rainer, János M., *Nagy Imre, 1953-1958 Politikai Életrajz* vol. 2, Budapest (1956-os Intézet), 1999.
- Rainer, János M., *Nagy Imre*, Budapest (Vincze Kiadó), 2002.
- Rainer M. J., Somlai K., eds., *The 1956 Hungarian revolution and the Soviet bloc countries. Reactions and repercussions*, Budapest (The Institute for the History of 1956 Hungarian Revolution), 2007.
- Rainer M. J. es Somlai K. szer., *Az 1956-os forradalom visszhangja. A szovjet tömb országában. Évkönyv XIV. 2006-2007*, Budapest (1956-os Intézet), 2007.
- Rákosi, Mátyás, *Visszaemlékezések 1940-1956*, vols. I-II edited by Feitl István, et al., Budapest (Napvilág Kiadó), 1997.
- Režek, Mateja, *Med restničnostjo in iluzijo 1948-1958. Slovenska i jugoslovenska politika u desetletju po sporu z Informbirojem*, Ljubljana (Založba Modrijan), 2005.
- Ridli, Džasper, *Tito, biografija*, Novi Sad (Mir, Prometej), 1998.
- Ripp, Zoltán, *Belgrád és Moszkva között: A jugosláv kapcsolat és a Nagy Imre -kérdés (1956 november - 1959 február)*, Budapest (Politikatörténeti Alapítvány), 1994.
- Ripp, Zoltán, *Ötvenhat és a hatalom*, Budapest (Napvilág Kiadó), 1997.
- Ripp, Zoltán, *Forradalom és szabadságharc Magyarországon 1956*, Budapest, 2002.
- Rokai, Petar, Zoltan Đere, Tibor Pal i Aleksandar Kasaš, *Istorija Mađara*, Beograd (Clio), 2002.
- Romsics, Ignác, *Twentieth Century Hungary and the Great Powers*, Boulder, Colorado (East European Monographs), 1996.
- Romsics, Ignác, *Hungary in the Twentieth Century*, Budapest (Osiris), 1999.
- Rothschild, Joseph, *Return to Diversity. A Political History of East Central Europe since World War II*, New York (Oxford UP), 1994.
- Rusinow, Dennison, *The Yugoslav Experiment 1948-1974*, London (C. Hurst for the Royal Institute of International Affairs), 1977.
- Rusinow, Dennison., *The Yugoslav People, East European Nationalism in the XXth Century* (ed. Peter Sugar), American UP, 1995.
- Sajti, Enikő A., *Hungarians in the Voivodina 1918-1947*, Boulder (Atlantic Research and Publications, Inc.), 2003.
- Sakwa, Richard, *The Rise and Fall of the Soviet Union 1917-1991*, London (Routledge), 1999.
- Samardžić, Slobodan, Velimir Ćurguz (ur.), *Mađarske alternative*, Beograd (Istraživačko-izdavački centar), 1987.
- Sartr, Žan-Pol, *Staljinova avet*, Zagreb (Kulturni radnik), 1980.
- Schmidl, Erwin A. (Hrsg.), *Österreich im Fruhen Kalten Krieg 1945-1958*, Köln, Weimar (Böhlau Verlag), 2002.
- Schmidl, Erwin A. (Hrsg.), *Die Ungarnkrise 1956 und Österreich*, Wien (Böhlau Verlag), 2003.
- Selinić, Slobodan (ur.), *Spoljna politika Jugoslavije 1950-1961. Zbornik radova*, Beograd (Institut za noviju istoriju Srbije), 2008.

- Стыкалин, Александр, *Прерванная революция. Венгерский кризис 1956 года и политика Москвы*, Москва (Рос. акад. наук. Ин-т славяноведения), 2003.
- Sulzberger, C. L., *A Long Row of Candles*, Toronto (McMillan), 1969.
- Štrbac, Čedomir, *Jugoslavija i odnosi između socijalističkih zemalja. Sukob KPJ I Informbiroa*, Beograd (Institut za međunarodnu politiku i privredu), 1975.
- Taubman, William, *Khrushchev. The Man and his Era*, New York (W. W. Norton & Company), 2003.
- Tošić, Desimir, *Ko je bio Milovan Đilas. Disidenstvo 1953-1995.*, Beograd (Otkrovenje), 2003.
- Trachtenberg, Mark, *Constructed Peace. The Making of the European Settlement 1945-1963*, Princetone, New Jersey (Princeton University Press), 1999.
- Urwin, Derek W., *A Dictionary of European History and Politics 1945-1995*, London, New York (Longman), 1996.
- Váli, Ferenc A., *Rift and Revolt in Hungary. Nationalism versus Communism*, Cambridge, Mass. (Harvard UP), 1961.
- Vestad, Od Arne, *Globalni Hladni rat*, Beograd (Arhipelag), 2008.
- Vlahović, Veljko, *Strogo pov.: neobjavljeni rukopis Veljka Vlahovića: 1955-1958*, Beograd (Stručna knjiga), 1998.
- Волокитина, Татьяна В., Г. П. Мураско, А. Ф. Носкова, Т. А. Покивайлова, *Москва и Восточная Европа. Становление политических режимов советского типа (1944-1953.)*, Москва (Рос. акад. наук. Ин-т славяноведения, РОССПЭН), 2002.
- Vukadinovic, Radovan, *Odnosi među evropskim socijalističkim zemljama, SEV i Varšavski ugovor*, Zagreb (Školska knjiga), 1970.
- Vukmanović-Tempo, *Svetozar, Revolucija koja teče*, Knj. 4, Zagreb (Globus), 1982.
- Vykoukal, Jiří, Litera Bohuslav, Tejchman Miroslav, *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*, Praha (Libri), 2000.
- Walzer, Michael, *Just and Unjust Wars. A Moral Argument with Historical Illustrations* (Basic Books), 2000.
- Wilson, Duncan, *Tito's Yugoslavia*, Cambridge (Cambridge University Press), 1980.
- Westad, O., A., Holtsmark, Sven, Neumann, Iven B.(eds.), *The Soviet Union in Eastern Europe 1945-1989*, New York (St. Martin's press), 1994.
- Young, John, *Winston Churchill's Last Campaign. Britain and the Cold War 1951-1955*, Oxford (Clarendon Press), 1996.
- Zubok, Vadislav, Constantine Pleshakov, *Inside the Kremlin's Cold war. From Stalin to Khrushchev*, Cambridge Mass. (Harvard University Press), 1996.
- Животић, Александар, *Југославија и Сусеца криза 1956-1957.*, Београд (Институт за новију историју Србије), 2008.

Članci

- Békés, Csaba, „The 1956 Hungarian Revolution and World Politics”, *CWIHP Working Paper* no. 16 (Washington D. C.: Woodrow Wilson Center, 1996).
- Bogetić, Dragan, «Podsticaji i ograničenja na putu normalizacije jugoslovensko-sovjetskih odnosa tokom 1956.», *Tokovi istorije*, 3-4(2005), 160-181.
- Bogetić, Dragan, «Saradnja Jugoslavije sa zapadnim silama u vreme normalizacije njenih odnosa sa socijalističkim lagerom 1956. godine», *Istorija 20. veka*, 2(2005), 113-128.
- Borhi, László, «Empire by Coercion: The Soviet Union and Hungary in the 1950s», *Cold War History*, Vol. 1, No. 2 (January 2001), 47-72.
- Borožan, Đorđe, »Posrednik mira između "gvozdених завјеса" (Razgovori Tito - Hruščov u Moskvi 1956)», *Vojno-istorijski glasnik*, 1(1997), 93-114.

- Dimić, Ljubodrag, »Jugoslovensko-sovjetski odnosi u 1954. godini. Hronologija događaja«, *Balkan posle Drugog svetskog rata. Zbornik radova sa naučnog skupa = The Balkans After the Second World War. Collection of Works from the Scientific Conference*, Beograd (Institut za savremenu istoriju, 1996), 155-165.
- Dimić, Ljubodrag, »Josip Broz - Nikita Sergejevič Hruščov. Razgovori u Beogradu 27. maj - 2. jun 1955.«, *Istorijski glasnik*, 1-2(1997), 35-67.
- Dimić, Ljubodrag, »Josip Broz, Nikita Sergejevič Hruščov i mađarsko pitanje 1955-1956.«, *Tokovi istorije*, 1-4(1998), 23-59.
- Dimić, Ljubodrag, »Jugoslovensko-sovjetski odnosi 1953-1956«, *Zbornik radova Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*, Beograd (Institut za savremenu istoriju, 1999), 279-293.
- Gaddis, John Lewis, "The Emerging Post Revisionist Synthesis on the Origins of the Cold War", *Diplomatic History*, vol. 7, no. 3, (Summer 1983).
- Gould-Davis, Nigel, "Rethinking the Role of Ideology in International Politics During the Cold War", *Journal of Cold War Studies*, vol. I, no.1 (Winter 1999).
- Gassis, J.L., "The tragedy of Cold War History. Reflections on revisionism", *Foreign Affairs*, januar- februar 1994.
- Gibianski, Leonid J., "Magyarország, 1956: Hruscsov és Tito titkom levelezése", *Kozstarsasag*, Budapest, 25, 26, 27 szam (1992).
- Gibianski, Leonid J., "Le trattative segrete sovietico-jugoslave e la repressione della rivoluzione ungherese del 1956", *Storia Contemporanea*, Roma, 1(1994).
- Gibianski, Leonid J., »Sovjetsko-jugoslovenski odnosi i mađarska revolucija 1956«, *Jugoslovenski istorijski časopis*, 1-2(1996), 151-170. - »Soviet-Yugoslav relations and the Hungarian Revolution of 1956«, *CWIHP Bulletin* 10 (1998), 139-148.
- Gibianski, Leonid J., »Pobuna u sovjetskom bloku 1956. godine, Jugoslavija i Kremalj«, *Jugoslavija v hladni vojni*, Ljubljana (Inštitut za novejšo zgodovino); Toronto (University, 2004), 229-247.
- Granville, Johanna, "The Soviet-Yugoslav détente, Belgrade-Budapest relations, and the Hungarian Revolution (1955-56)", *Hungarian Studies Review*, 24, 1/2(1997), 15-63.
- Granville, Johanna, "Tito and the Nagy affair in 1956", *East European Quarterly*, 32:1 (1998), 23-55.
- Granville Johanna, "Hungary, 1956: the Yugoslav connection", *Europe-Asia Studies*, 50:3 (1998), 493-517.
- Haslam, Jonathan, "The Cold War as History", *Annu. Rev. Polit. Sci.* 2003. 6:77-98.
- Kramer, Mark, "New Evidence on Soviet Decision-Making and the 1956 Polish and Hungarian Crises", *CWIHP Bulletin*, 8/9 (1996/1997), 358-410.
- Kramer, Mark, "The Soviet Union and the 1956 Crises in Hungary and Poland: Reassessments and New Findings", *Journal of Contemporary History*, vol. 33, no. 2 (1998), 163-214.
- Kramer, Mark, "The Early Post-Stalin Succession Struggle and Upheavals in East Central Europe: Internal-External Linkages in Soviet Policy Making" (Part 1-3) *Journal of Cold War Studies*, vol. I, no. 1-3 (1999).
- Loth, Wilfried, "The Origins of Stalin's Note of March 10 1952", *Cold War History*, vol. IV, no. 2 (January 2004).
- Marković, Predrag, »Jugoslavija i mađarska kriza 1956. godine u svetlu britanskih izvora i pisanja beogradske štampe«, *Balkan posle Drugog svetskog rata. Zbornik radova sa naučnog skupa = The Balkans After the Second World War. Collection of Works from the Scientific Conference*, Beograd (Institut za savremenu istoriju, 1996), 143-154.
- Marer, Paul, »Reorientation and Commercial Relations of the Economies of East Central Europe«, *A Compendium of Papers Submitted to the Joint Economic Committee*, U. S. Congress, 1972.
- Marer, Paul, »The 'Soviet Bloc' as an Integration Model. Economic, Political and Cultural Aspects«, in *Competing in One World* (Indiana University School of Business, undated).

- Pavlowitch, Stevan K., «Tito's Yugoslavia in the Fifties: from Balkan Stalinism to Would-be World Leadership», *Balkan posle Drugog svetskog rata. Zbornik radova sa naučnog skupa = The Balkans After the Second World War. Collection of Works from the Scientific Conference*, Beograd (Institut za savremenu istoriju, 1996) 128-137.
- Pelikan, Jan, »Jugoslavija i istočni blok u prvim mesecima posle smrti J.V. Staljina«, *Slovenske historicke studie*, 20(1994).
- Pelikan, Jan, «Đilasov slučaj i odnosi između Jugoslavije i istočnog bloka početkom 1954. godine«, *Slovansky prehled*, 3(1995).
- Pelikan, Jan, »Jugoslavija i Istočni blok 1953. godine«, *Balkan posle Drugog svetskog rata. Zbornik radova sa naučnog skupa = The Balkans After the Second World War. Collection of Works from the Scientific Conference*, Beograd (Institut za savremenu istoriju, 1996) 98-116.
- Pelikan, Jan, »Jugoslavija i Sovjetski Savez polovinom 1954. godine. Od normalizacije diplomatskih odnosa do političke saradnje«, *Jugoslovenski istorijski časopis*, 2(1997), 133-156.
- Петрановић, Бранко, «Питање граница Југославије према Мађарској и Румунији и југословенских мањина у Мађарској и Румунији после Првог и Другог светског рата», *Историјски записи*, Год. 39: 3(1986), 107-117.
- Rajak, Svetozar, »Jugoslovensko-sovjetski odnosi u 1956. i mađarska kriza u izveštajima britanskih diplomata u Beogradu«, *Istorija 20. veka*, 2(2000), 83-98.
- Rajak, Svetozar, "The Tito-Khrushchev Correspondence, 1954", New Evidence from the Former Yugoslav Archives, *CWIHP Bulletin*, 12/13 (2001), 315-324.
- Ripp, Zoltan, "Hungary's part in the Soviet-Yugoslav conflict, 1956-1958", *Contemporary European History*, 7:2 (1998), 197-225.
- Soós, Katalin, "Ausztria és a Magyar menekültügy 1956-57", *Századok*, 5 (1998), 1019-1051.
- Stikalin, Aleksandr, "A szovjet nagykövetség és az MDP-n belüli harc 1956 tavaszán-kora őszén", *Múltunk*, vol. 43, no. 2, 1998.
- Стыкалин, Александр С., «Советско-югославская полемика вокруг судьбы «группы И Надя» и позиция румынского руководства (ноябрь – декабрь 1956 года)», *Советское славяноведение*, 1(2000), 70-81.
- Stykalin, Aleksandr, "The Hungarian Crisis of 1956: The Soviet Role in the Light of New Archival Documents", *Cold War History*, Vol. 2, No. 1 (October 2001), 113-144.
- Stykalin, Aleksandr, "Soviet-Yugoslav relations and the case of Imre Nagy", *Cold War History*, Vol. 5, No. 1 (February 2005), 3-22.
- Стыкалин, Александр С., «Советско-югославские отношения и внутренне-политическая ситуация в Венгрии в условиях кризиса 1956 г.», *Spoljna politika Jugoslavije 1950-1961. Zbornik radova* (ur. Slobodan Selinić), Beograd, 2008.
- Tripković, Đoko, "Normalizacija jugoslovensko-sovjetskih diplomatskih odnosa 1953. godine", *Istorija 20. veka*, 1(1994), 111-122.
- Tripković, Đoko, "Jugoslavija i pitanje azila Imre Nađa", *Istorija 20. veka*, 1(1997), 61-73.
- Tripković, Đoko, "Uspon i pad jugoslovensko-sovjetskih odnosa 1956. godine", *Istorija 20. veka*, 2(1998), 129-141.

**Наставно-научном већу
Филозофског факултета у Београду**

Изабрани одлуком Одељења за историју у Комисију за оцену Предлога теме докторске дисертације *Југословенско-мађарски односи 1953–1956*, коју предлаже кандидат **Катарина Ковачевић**, слободни смо да поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

Југословенско-мађарски односи у XX веку су због близине народа и држава, интензитета веза и сложености контаката већ неколико деценија предмет проучавања не само српских (југословенских) и мађарских истраживача, него и бројних других који су уочавали многоструку повезаност европских и светских интереса на овом простору. У контексту овог научног интересовања посебну пажњу историчара привлачиле су југословенско-мађарске везе од 1953, времена нормализације односа након сукоба Југославије са Информбироом и земљама источног блока, до гушења тринаестодневног устанка у Мађарској октобра 1956. године. Научна запитаност над деликатношћу садржине ових односа појачана је могућношћу анализе деценијама непознатих и некоришћених архивских извора мађарског, југословенског и совјетског (руског) порекла.

Ослањајући се на богатство ове изворне основе, као и на разноврсну историографску, мемоарску и другу литературу, колегиница Катарина Ковачевић у свом истраживању покушава да свеобухватно анализира билатералне односе Југославије и Мађарске од завршетка Другог светског рата до стабилизације прилика у Мађарској после револуције из 1956. године. У том временском оквиру настоји да утврди сличности и разлике у двома државама, проистекле из другачијег ратног искуства, дубину конфликта у периоду 1948–1952, карактер и садржину нормализације односа, повезаност овог процеса са унутрашњополитичком ситуацијом у Мађарској, могући утицај југословенског вођства на мађарски државни и политички врх.

Тежећи што потпунијем приказу и анализи посматраног периода и његових проблема, колегиница Ковачевић је предложила доста разрађену структуру рада који би чинили предговор, шест хролошки постављених поглавља, закључак, сажетак на енглеском језику и попис извора и

литературе. Свако од поглавља имало би неколико мањих, хронолошко-тематски конципираних целина. У уводном поглављу били би приказани „међусобни односи нових држава“ од 1945. до 1947, а у наредном суштина сукоба 1948–1952. године уз посебну анализу информбировске пропаганде, судских процеса вођених током антијугословенске кампање, односа према мањинама, граничних питања и инцидентата. Треће поглавље обухватило би период 1953–1956. године, односно време обнове веза, деликатности превазилажења проблема, успоставе привредних веза, културне сарадње. Четврто поглавље било би посвећено мађарској кризи из 1956. године, са тежиштем на анализи умешаности и компромитације југословенске државе. У петом поглављу било би говорено о последицама које је револуција имала на југословенско-мађарске односе, а у шестом о „сапутницима и актерима“: ставу и писању М. Ђиласа, сведоцима попут М. Георгијевића, Д. Ђосића и И. Ивањица, епилогу побуне, суђењу и погубљењу И. Нађа, те новом захлађењу у југословенско-мађарским и југословенско-совјетским односима, неодвојивим од билатералне сарадње две суседне државе.

Позитивно вреднујући поднети предлог теме, разумевање проблема, постављене циљеве, методолошки приступ, квалитет и обимност коришћених извора и литературе, Комисија је кандидату сугерисала извесно богаћење изворне основе, саветујући опрезност при писању докторске дисертације и истицање неколико битних момената:

- изразити је наглашавање научне и друштвене оправданости теме, као и прецизније навођење очекиваних резултата
- разликовање фаза у ставу Југославије према мађарском устанку
- истицање последица које је мађарска револуција имала на спољну политику Југославије, односно промену става САД према њој и Источном блоку
- разумевање чињенице да југословенско-мађарске везе нису биле искључиво одређене међусобним односом великих сила, већ пре питањем границе и мањина, те да ни у периоду 1945–1947. године не може бити говора о изузетно пријатељској сарадњи
- потребу наглашавања светског контекста 1953–1956. године
- попуњавање извесне „празнине“ у сагледавању југословенско-мађарских односа од 1956. до доласка Ј. Кадара у Југославију марта 1958. године

На основу наведених сугестија са кандидатом је вођена стручна расправа у којој су разјашњене повремене нејасноће и учињене квалитативне допуне предлогу докторске дисертације. У разговору са чалновима Комисије кандидат је демонстрирао изузетно добро познавање архивских и других извора, како југословенског тако и мађарског, односно

совјетског и америчког порекла, критички однос према богатој литератури, разумевање сложености проблема, стручну културу и зрелост.

Вреднујући важност теме, спремност и зрелост кандидата, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду да прихвати позитивно мишљење о Предлогу теме докторске дисертације *Југословенско-мађарски односи 1953–1956.* и кандидату Катарини Ковачевић одобри рад на њеној изradi.

Београд, 17. новембра 2009.

Комисија:

Др Милан Ристовић, редовни професор
(Филозофски факултет у Београду)

Др Мира Радојевић, доцент
(Филозофски факултет у Београду)

Др Драган Богетић, научни саветник
(Институт за савремену историју, Београд)